

Ár 2012, föstudaginn 31. ágúst er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Guðlaug B. Ólafsdóttir

Fyrir er tekið **mál nr. 58/2012**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 28. mars 2012, með kvörtun lögmanns sóknaraðila, dagsettri 26. mars 2012. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 3. apríl 2012, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 27. apríl 2012. Var bréfið sent lögmanns sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 2. maí 2012, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust ekki frá lögmanni sóknaraðila.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 31. ágúst 2012.

II.

Málsatvik.

Þann 21. júní 2007 var lánsúmsókn undirrituð. A, sótti um lán að fjárhæð kr. 2.600.000 til fimm ára. Tekið var fram að sóknaraðili tækist á hendur sjálfskuldarábyrgð á láninu. Þá kom fram að andvirði lánsins yrði varið til greiðslu á eftirfarandi: „R, S, T.“

Þann 2. júlí 2007 var skuldabréf nr. X, að fjárhæð kr. 2.600.000, gefið út af A til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Sóknaraðili tókst á hendur sjálfskuldarábyrgð á láninu. Samkvæmt viðskiptakvittun, dags. 12. júlí 2007, var láninu varið til greiðslu á skuldabréfum inn á reikninga nr. B, C, D og innborgun inn á reikning A.

Í málinu liggur fyrir ódagsett skjal „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga X“. Þar kemur fram að sóknaraðili staðfesti að hann hafi fengið og kynnt sér bækling sparisjóðanna um sjálfskuldarábyrgðir. Þá óskar sóknaraðili eftir að greiðslugeta greiðanda verði ekki metin og setur upphafsstafi sína við það val. Tekið er fram að

greiðslumat fari ávallt fram ef lánsfjárhæð er hærri en kr. 1.000.000. Gert er ráð fyrir að hakað sé við hvort niðurstaða greiðslumats bendi til að greiðandi geti eða geti ekki efnt skuldbindingar sínar. Ekki hefur verið hakað við annan hvorn valmöguleikann.

Fyrir liggur ódagsett skjal, „Niðurstaða greiðslumats“. Tekið er fram að sóknaraðili óski eftir að gangast í ábyrgð fyrir A á skuldum sem tilgreindar séu í skjalinu. Engar skuldir eru tilgreindar í skjalinu. Þá kemur eftirfarandi texti fram: „*Samkvæmt samkomulagi banka og sparisjóða, Félagsmálaráðuneytisins og Neytendasamtakanna um ábyrgðir á skuldum einstaklinga eða vegna eigin ákvörðunar, hefur sparisjóðurinn metið getu ofangreinds lántaka til að standa við fjárskuldbindingar sínar. Greiðslumatið byggir á gögnum sem sparisjóðurinn hefur aflað sér eða lántakandi hefur látið í té. Niðurstaða greiðslumats er byggð á upplýsingum um framfærslukostnað og önnur föst útgjöld, meðaltekjur heimilisins og greiðsluþyrði lána. Framfærslukostnaður og önnur föst útgjöld miðast að lágmarki við fjárhæðir sem gefnar eru út af Ráðgjafarstofu um fjármál heimilanna. Sparisjóðurinn ber ekki ábyrgð á greiðslumatinu ef lántakandi hefur veitt rangar eða ófullnægjandi upplýsingar um fjárhag sinn. Jákvæð niðurstaða greiðslumats felur ekki í sér tryggingu fyrir að skuldari efni skyldur sínar.*“ Einnig kemur fram að niðurstaða greiðslumats bendi til þess að lántakandi geti efnt skuldbindingar sínar miðað við núverandi fjárhagsstöðu. Gert er ráð fyrir að tekið sé fram hvort meira en helmingi lánsupphæðar verði varið til greiðslu á skuldum lántakanda hjá sparisjóðnum. Ekki hefur verið hakað við valmöguleikann já eða nei. Þá var útdráttur úr 3. mgr. 4. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Sóknaraðili staðfesti að hann hefði fengið og kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð.

Þann 16. nóvember 2011 fór lögmaður sóknaraðila fram á það við varnaraðila að sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsing sóknaraðila á skuldabréfi nr. Y [sic] yrði felld úr gildi. Varnaraðili hafnaði kröfu lögmanns sóknaraðila, vegna skuldabréf nr. X, þann 19. desember 2011.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 26. mars 2012.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að sjálfskuldarábyrgð hans á skuldabréfi nr. X, að upphæð kr. 2.600.000, útgefnu 2. júlí 2007, verði felld úr gildi. Sóknaraðili byggir kröfu sína á samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga og 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga.

Sóknaraðili kveðst óbundinn af ábyrgðarskuldbindingu sinni þar sem mat á greiðslugetu skuldara hafi ekki farið fram. Bendir sóknaraðili á að skuldabréf það sem hann hafi gengist í sjálfskuldarábyrgð fyrir hafi upphaflega numið kr. 2.600.000 og því hafi verið skylt að greiðslumeta aðalskuldara, sbr. 3. gr. samkomulagsins.

Vísar sóknaraðili til þess að í málinu liggja fyrir ódagsett skjal, „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga X“, undirritað af sóknaraðila, sem ábyrgðaraðila. Um sé að ræða skjal samið einhliða af hálfu fjármálastofnunarinnar og lagt fyrir viðskiptamenn til undirritunar. Skjalið sé fyllt út að mjög takmörkuðu leyti, en skv. því óskar sóknaraðili ekki eftir að greiðslugeta greiðanda verði metin. Hins vegar liggja fyrir annað sams konar skjal, niðurstaða greiðslumats, einnig ódagsett, undirritað af hálfu sóknaraðila. Það skjal sé á sama hátt fyllt út að mjög takmörkuðu leyti nema

gerð sé grein fyrir niðurstöðu greiðslumats, þó án nokkurs rökstuðnings. Hvorki sé gerð grein fyrir fyrirhugaðri lánsfjárhæð né ráðstöfun láns. Þar sem framangreind skjöl séu ódagsett sé því mótmælt að þau geti verið til sönnunar þess að greiðslumat hafi farið fram og að niðurstaða þess hafi verið kynnt sóknaraðila áður en hann tókst á hendur hina umdeildu sjálfskuldarábyrgð. Stofnunin beri hallann af þeirri veigamiklu staðreynd. Því verði ekki fallist á að greiðslugeta aðalskuldara, A, hafi verið metin og kynnt sóknaraðila á forsvaranlegan og fullnægjandi hátt þannig að hægt sé að byggja á henni í þessu máli.

Sóknaraðili kveðst auk þess óbundinn af ábyrgðarskuldbindingu sinni þar sem honum hafi ekki verið kynnt fjárhagsstaða lántakanda. Sóknaraðili hafi mátt treysta því að sparisjóðurinn upplýsti hann um fjárhagsstöðu aðalskuldara og að honum yrðu kynnt réttaráhrif skuldbindingar sinnar og afleiðingar vanskila aðalskuldara, sbr. 4. gr. samkomulagsins. Ekki verði séð að þessari skyldu hafi verið fullnægt gagnvart sóknaraðila og þá hafi sparisjóðnum ekki tekist sönnun um annað að mati sóknaraðila. Sóknaraðili fullyrðir að honum hafi í engu verið gerð grein fyrir fyrirhugaðri ráðstöfun lánsfjárhæðarinnar og að henni skyldi verið til niðurgreiðslu annarra skuldbindinga aðalskuldara, sbr. lánsúmsókn dags. 21. júní 2007. Ekki sé óeðlilegt að ætla að aðalskuldari hafi þegar átt í vandkvæðum með að standa skil á skuldbindingum sínum sem stofnuninni hafi mátt vera kunnugt um, sbr. tölvupóstur starfsmanns T, dags. 12. júlí 2007, en í þeim tölvupósti kemur fram að lán hans hafi verið í innheimtu hjá Gjaldskil. Það að ekki hafi verið gerð grein fyrir ráðstöfun lánsfjárhæðarinnar í framangreindu greiðslumati sé enn til að renna stöðum undir framangreinda fullyrðingu sóknaraðila. Þá liggja ekkert fyrir í málinu um að sóknaraðila hafi verið kynntur bæklingur stofnunarinnar um sjálfskuldarábyrgðir þrátt fyrir undirritun sóknaraðila þar um.

Sóknaraðili kveðst hafa haft takmarkaðar upplýsingar um hver raunveruleg fjárhagsstaða skuldara hafi verið við undirritun. Gera verði ríka kröfu til sparisjóðsins sem fjármálastofnunar sem hafi yfir að búa sérfræðiþekkingu og aðgang að upplýsingum um fjármálaferil aðalskuldara, andstætt sóknaraðila. Staða sóknaraðila gagnvart fjármálastofnuninni hafi verið mjög bág að þessu leyti. Standi það sparisjóðnum nærri að leiða í ljós að fjárhagsleg staða aðalskuldara hafi ekki verið slík að ætla megi að sóknaraðili hafi aldrei tekið á sig umdeildar ábyrgðarskuldbindingar hefði hann verið réttilega upplýstur af hálfu stofnunarinnar.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfu sóknaraðila verði hafnað. Varnaraðili byggir á því að hann hafi með engu móti vanefnt þær skyldur sem á honum hvíli svo sem réttlætt gætu að sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsing sóknaraðila yrði felld úr gildi. Jafnframt hafnar varnaraðili því alfarið að 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerna eigi við í málinu.

Varnaraðili vísar til þess að greiðslumat hafi farið fram á skuldara og hafi niðurstaða þess verið kynnt sóknaraðila á skjalinu „Niðurstaða greiðslumats“ sem liggja fyrir í málinu. Augljóslega hafi þessi skjöl verið undirrituð af sóknaraðila í aðdraganda lánveitingar skuldara 2. júlí 2007, enda hafi það verið forsenda þess að lánið skyldi veitt að sóknaraðili veitti ábyrgðaryfirlýsingu sína. Sóknaraðili undirriti umrætt skjal, án fyrirvara eða athugasemda. Skuldbindingargildi skjalsins breytist ekki þótt láðst hafi að dagsetja það. Augljóst sé af tilgangi skjalsins, efni þess og

samhengi að það hafi verið gert áður en endanlega hafi verið gengið frá lánveitingunni til skuldara, enda vandséð hvers vegna annars sóknaraðili hefði átt að undirrita það.

Varnaraðili vísar til dóms Hæstaréttar í máli nr. 141/2012 máli sínu til stuðnings. Niðurstaða Hæstaréttar og túlkun réttarins á samkomulaginu frá 2001 um notkun ábyrgða, einkum hvað varði gerð greiðslumats, sýni svo ekki verði um villst að varnaraðili hafi uppfyllt allar þær skyldur sem á honum hafi hvílt samkvæmt samkomulaginu. Þá bendir varnaraðili á að ekki sé hægt að gera þá kröfu að varnaraðili geymi öll þau gögn sem legið hafi að baki gerð greiðslumatsins í fimm ár frá gerð þess.

Þá bendir varnaraðili á að hann hafi kynnt sóknaraðila réttaráhrif skuldbindingar sinnar og gefið sóknaraðila færi á að kynna sér niðurstöðu greiðslumats að fengnu samþykki skuldarans. Sérstaklega sé tekið fram af hálfu varnaraðila að „jákvæð niðurstaða“ greiðslumats feli ekki í sér tryggingu fyrir efndum skuldara. Bæklingur hafi verið afhentur sóknaraðila um þýðingu þess að gangast undir sjálfskuldarábyrgð.

Varnaraðili vísar jafnframt til þess að þrátt fyrir að greiðslumat hafi verið unnið og niðurstaða þess kynnt sóknaraðila, liggja fyrir í málinu skjalið „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“ þar sem sóknaraðili óski eftir því að greiðslumat verði ekki unnið. Greiðslumat hafi engu að síður verið unnið þar sem fjárhæðin hafi numið meira en kr. 1.000.000. Hins vegar bendi sú staðreynd að sóknaraðili hafi óskað sérstaklega eftir því að greiðslumat yrði ekki unnið, eindregið til þess að sóknaraðili hafi verið meðvitaður um fjárhagsstöðu skuldarans, föður síns.

Varnaraðili hafnar því sem röngu að sóknaraðila hafi ekki verið ljóst að hluta lánsfjárhæðarinnar hafi verið ráðstafað til greiðslu skulda lántakanda annars staðar, nánar til tekið hjá S. Varnaraðili lýsir furðu á þessum málatilbúnaði enda geti starfsmenn varnaraðila og S staðfest að sóknaraðila hafi verið fullkomlega kunnugt um það, enda hafi hann verið ábyrgðarmaður að þeirri skuld sem greidd hafi verið upp og hafi því haft beina hagsmuni af því að liðka fyrir lánafyrirgreiðslu föður síns og sjá til þess að hún færi fram. Varnaraðili bendir á að hann hafi ekki beinan aðgang að upplýsingum um fjárhagsstöðu skuldarans hjá öðrum lánastofnunum, þar á meðal hjá S. Skuldarinn hafi ekki verið í vanskilum hjá varnaraðila á þessum tíma og ekki á opinberri vanskilaskrá.

Varnaraðili byggir á því að sóknaraðili hafi með fúsum og frjálsum vilja gengist í sjálfskuldarábyrgð á umræddu skuldabréfi, og að engin skilyrði séu til þess að ógilda þá ábyrgðaryfirlýsingu. Varnaraðili byggir á meginreglu samningaréttar um að samninga skuldi halda, pacta sunt servanda, og að sóknaraðili sé þar með bundinn af þeim samningi sem hann hafi gert við varnaraðila að þessu leyti, enda hafi varnaraðili uppfyllt allar skyldur sem á honum hafi hvílt.

Þá vísar varnaraðili til þess að jafnvel þótt talið verði að varnaraðili hafi ekki uppfyllt þær skyldur sem á honum hafi hvílt samkvæmt samkomulaginu frá 2001 byggji varnaraðili á því að sóknaraðili hafi með fúsum og frjálsum vilja gengið frá ábyrgðaryfirlýsingu sinni, fullkomlega meðvitaður um þýðingu þess og sé því bundinn af þeirri ákvörðun sinni, í samræmi við meginreglur samningaréttar um skuldbindingargildi samninga. Samkomulagið frá 2001 hafi hvorki stöðu reglugerðar né settra laga, heldur sé um samkomulag að ræða sem tilgreindir aðilar hafi staðið að. Varnaraðili byggir á því að ekki sé unnt að víkja frá fyrrgreindri reglu samningaréttarins um skuldbindingargildi samninga með vísan til umrædds ólögfests

samkomulags. Til að mynda megi vísa til dóms Hæstaréttar í máli nr. 131/1999 því til stuðnings.

Bendir varnaraðili á að af þeim dómum sem fallið hafa um skuldbindingargildi samkomulagsins frá 2001, t.d. dóm Hæstaréttar í máli nr. 163/2005 megi ráða að þótt ákvæðum þess um gerð greiðslumats hafi ekki verið fylgt af hálfu fjármálastofnunar valdi það ekki eitt og sér því að ábyrgð teljist ógild, heldur sé eingöngu unnt að ógilda ábyrgðaryfirlýsingu á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936. Sú lagagrein feli í sér undantekningu frá meginreglu samningaréttarins um skuldbindingargildi samninga og því beri að túlka hana þröngt og beita með mjög varfærnum hætti, sbr. ummæli í greinargerð með frumvarpi því er varð að lögum nr. 11/1986.

Varnaraðili vísar til þess að það ráðist af heildstæðu mati á atvikum máls hverju sinni hvort beita eigi ógildingarreglu 36. gr. laga nr. 7/1936. Vanræksla fjármálastofnunar á að kynna ábyrgðarmanni greiðslumat á skuldara dugi ekki ein og sér til að beita 36. gr., heldur þurfi meira að koma til. Af dómi nr. 163/2005 megi ráða að fjármálastofnun þurfi að hafa verið grandvís um slæma fjárhagsstöðu skuldarans og látið hjá líða að tilkynna ábyrgðarmanni þar um.

Vísar varnaraðili til þess að í máli því sem hér sé til úrlausnar liggi ekkert fyrir um að varnaraðili hafi viðhaft saknæma háttsemi gagnvart sóknaraðila, eða leynt hann upplýsingum um fjárhagsstöðu skuldara. Þvert á móti hafi skuldarinn ekki verið í vanskilum við varnaraðila þegar lánið hafi verið veitt í júlí 2007 og hafi sóknaraðili verið fullkomlega meðvitaður um að nota ætti hluta af lánsfjárhæðinni til að greiða eldri skuld föður hans hjá S sem sóknaraðili hafi áður gengist í ábyrgð fyrir. Sóknaraðili hafi því haft beina hafsmuni af því að skuldarinn, faðir hans, fengi það lán sem um ræði í máli þessu.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi nr. X, útgefnu af A til FF.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dagsett 1. nóvember 2001, er undirritað af Sambandi íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða. FF var einn þessara sparisjóða og leiðir varnaraðili í máli þessu rétt sinn frá því félagi. Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggja fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Bendi niðurstaða greiðslumats til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar, en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði veitt engu að síður, skal hann staðfesta það skriflega.

Í nýlegum dómi Hæstaréttar í máli nr. 141/2012 er byggt á því sjónarmiði að í framangreindu samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga sé ekki kveðið á um skyldu lánveitanda til að kynna ábyrgðarmanni í öllum tilvikum gögn til grundvallar niðurstöðu greiðslumats eða geyma undirgögn til stuðnings matinu svo þau mættu vera aðgengileg síðar. Virðist þar m.a. skipta máli hvort ábyrgðarmanni

var bent á þann möguleika að kynna sér slík gögn. Í fyrri úrskurðum nefndarinnar hefur verið litið svo á að skylda til að kynna niðurstöðu greiðslumats náí til þess að kynna fyrir ábyrgðarmanni helstu atriði sem máli skipta við matið á fjárhag skuldara.

Með skjalinu „Niðurstaða greiðslumats“ var sóknaraðila kynnt jákvæð niðurstaða greiðslumats, en sama orðalag og sama aðferð virðist hafa verið viðhöfð við að benda ábyrgðarmönnum á þann möguleika að kynna sér gögn til grundvallar niðurstöðunni og í umræddu Hæstaréttarmáli, sbr. og úrskurður úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 28/2012. Sóknaraðili mótmælir því að umrætt skjal geti verið til sönnunar þess að greiðslumat hafi farið fram, það sem það sé ódagsett og fyllt út að takmörkuðu leyti. Ekki verður fallist á mótmæli sóknaraðila, enda verður sóknaraðili að bera ábyrgð á því að dagsetja undirskrift sína og þá hefur sóknaraðili hvorki haldið því fram né sannað að umrætt skjal tengist annarri lánveitingu en samkvæmt skuldabréfi nr. X.

Sóknaraðili byggir kröfu sína einnig á því að honum hafi ekki verið gerð grein fyrir fyrirhugaðri ráðstöfun lánsfjárhæðarinnar og að henni skyldi varið til niðurgreiðslu annarra skuldbindinga aðalskuldara. Þá liggja ekki fyrir að sóknaraðila hafi verið kynntur upplýsingabæklingur um ábyrgðir.

Í 2. mgr. 4. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga kemur fram að með undirritun lánsúmsóknar eða annarra gagna sem fyllt eru út í tengslum við afgreiðsluna staðfestir ábyrgðarmaður að hann hafi kynnt sér efni upplýsingabæklings um ábyrgðir. Þá er tekið fram að ef ráðgert er að verja meira en helmingi lánsfjár til að endurgreiða önnur lán skuldara hjá fjármálafyrirtæki, skal ábyrgðarmaður staðfesta skriflega að honum hafi verið kynnt um þær ráðagerðir.

Samkvæmt lánsúmsókn, dags. 21. júní 2007, skyldi andvirði skuldabréfs nr. X varið til greiðslu á eftirfarandi: „R, S, T“. Er því ljóst að andvirði lánsins var ekki varið til greiðslu á skuldbindingum skuldara hjá varnaraðila. Túlka verður 2. másl. 2. mgr. 4. gr. samkomulagsins á þá leið að um sé að ræða önnur lán hjá því fjármálafyrirtæki sem veitir umrætt lán. Í ljósi þess verður ekki fallist athugasemdir sóknaraðila.

Sóknaraðili staðfesti við undirritun skuldabréfs nr. X, skjalsins „Niðurstaða greiðslumats“ og skjalsins „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga X“ að hafa kynnt sér upplýsingabækling um ábyrgðir. Verður því ekki fallist á með sóknaraðila að ekki liggi fyrir að sóknaraðili hafi verið kynntur upplýsingabæklingur um ábyrgðir.

Í ljósi ofangreinds verður ekki talið að forsendur séu til að ógilda ábyrgð sóknaraðila með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga. Ber því að hafna kröfu sóknaraðila.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfu sóknaraðila, M, á hendur varnaraðila, F, er hafnað.

Reykjavík, 31. ágúst 2012.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Guðlaug B. Ólafsdóttir